

Герасимчук З. В.
Гоманюк Е. К.

Луцкий национальный технический университет

ОЦЕНКА УРОВНЯ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ РЫНКОВ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УКРАИНЕ

Резюме

Статья посвящена формированию методики оценки развития региональных рынков банковских услуг. Предложен авторский подход к оценке спроса и предложения. Проведен анализ регионов на предмет развития рынков банковских услуг

Ключевые слова: регион, региональный рынок банковских услуг, банковские услуги, развитие регионального рынка банковских услуг, спрос, предложение.

Herasymchuk Z. V.
Homanjuk E. K.

Lutsk National Technical University

EVALUATION OF DEVELOPMENT LEVEL OF REGIONAL MARKET OF BANKING SERVICES IN UKRAINE

Summary

The article is devoted to searching methods of estimation of the regional markets of banking services. The author's approach to the evaluation of supply and demand of regional markets of banking services is proposed in the article. The analysis on development of the regional markets of banking services was made.

Keywords: region, regional market of banking services, banking services, development of regional market of banking services, supply, offer.

УДК 332.1

Чапюк О. П.
ПАТ «КБ «ПриватБанк»

ОЦІНКА РОЛІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА У КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Досліджено вплив банківського сектора у регіональну економіку. Систематизовано функції банківської системи, реалізація яких дозволить визначити її вплив на регіональну економіку. Доведена значна економічна та соціальна роль банківських установ у розвитку та капіталізації активів регіонів.

Ключові слова: банківський сектор, капіталізація, регіональна економіка.

Постановка проблеми. Оцінити та дослідити роль банків у капіталізації економіки регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження ролі банківської системи у капіталізації економіки регіону займалися ряд вчених, таких як Гриньова В.М., Колодізев О.М., які розглянули питання перетворення банківської системи України в ефективну систему акумулювання заощаджень та спрямування їх у найперспективніші сектори економіки. Вчений Шиндер О.В. розглядав регіональну банківську систему як сукупність регіональних банківських установ та структурних підрозділів банків інших регіонів та її вплив на соціальну складову. Даним питанням займалися ще ряд науковців, таких як Пожар О.М., Павленко Р.В., який при дослідженні сучасних банківських продуктів доводить важливість пропозиції адекватних, економічно-обґрунтованих та нових вигідних банківських продуктів, адаптованих під специфіку економіки регіонів, та ряд інших вчених.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пошук радикальних шляхів системного вирішення проблем банківського сектора, спрямованих на реалізацію масштабних відновлювальних проектів для капіталізації економіки регіонів країни.

Мета статті полягає у дослідженні ролі банківського сектора у капіталізації регіональної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В умовах обмеженості власних коштів суб'єктів господарювання регіону виникає необхідність здійснення процесів капіталізації за рахунок позичкового капіталу. Основними гравцями при цьому виступають фінансові інститути, зокрема, банківський сектор економіки.

Однією з важливих функцій банківського сектора є інвестування капіталу на потреби регіональної економіки з метою отримання прибутку. При цьому для регіону, як соціально-економічної системи, важливим є вкладання як власних, так і позичкових коштів, з одного боку, у прибуткові економічні проекти, з іншого – у соціально значимі для населення. У цьому напрямі важливим є спрямування банківських капіталів для забезпечення ефективної капіталізації регіонів.

За словами Гриньової В.М., Колодізева О.М., постає питання перетворення банківської системи України в ефективну систему акумулювання заощаджень та спрямування їх у найперспективніші сектори економіки [1]. При цьому вагомою і визначальною, на думку вчених, залишається участь самостійних місцевих банків через механізми кредитування у визначенні та реалізації соціальних регіональних програм, будівництві й роботі міської транспортної інфраструктури, активізації кредитування населення. Від колективних зусиль місце-

вої влади та керівників, засновників і власників самостійних банків залежать результати реалізації регіональних програм розвитку, зростання економічного потенціалу області, відродження й забезпечення подальшого сталого розвитку її промисловості, сільського господарства, торгівлі.

На нашу думку, для розвитку регіону важливою умовою є не стільки самостійність місцевих банків, скільки бажання банків, розміщених на території регіону, приймати участь у його розвитку.

На думку Шиндер О.В., регіональна банківська система, як сукупність регіональних банківських установ та структурних підрозділів банків інших регіонів, має бути не лише економічно, а й суспільно ефективною, що визначатиме її соціальну роль [2]. На наше переконання, роль банківської системи у соціально-економічному розвитку регіону визначається перш за все її інвестиційною складовою, що створює фінансові умови для функціонування суб'єктів господарювання, нарощення доданої вартості, капіталізації прибутків підприємств та доходів населення.

Тому, за словами Карасьової З.М., Шахової О.О., регіональна банківська система є невід'ємною складовою господарського комплексу регіону і тісно пов'язана з його розвитком [3]. Це підтверджується думкою Качура В. про важливість ефективного виконання банками покладених на них завдань в регіоні, від чого залежить результативність взаємодії банківського сектору та регіональної економіки. Адже «банківські інститути, крім власне фінансово-кредитних функцій, виконують унікальні функції системоутворення діяльності всіх суб'єктів економічних відносин з отримання банківських послуг. А стійкість, стабільність, надійність банку починають залежати від системної організації відносин усіх учасників цієї діяльності. Банківська система є єдиним інституціональним механізмом, який здійснює прямі зв'язки за всіма ланками вказаних економічних відносин і за кожним конкретним їх проявом. Ці вихідні позиції визначають загальну логіку формування системи взаємодії банківського сектору і регіональної економіки» [4].

З метою дослідження ролі банківського сектору у капіталізації економіки регіону слід систематизувати функції банківської системи, реалізація яких дозволить визначити її вплив на регіональну економіку. До уваги будемо брати функції, притаманні комерційним банкам, оскільки функції національного (центрального) банку є специфічними і здійснюють безпосередній вплив не стільки на розвиток конкретного регіону, скільки на розвиток національної економіки в цілому.

До таких функцій віднесено депозитну, кредитну та розрахунково-касову. Перші дві функції можна об'єднати у перерозподільну функцію, оскільки банки здійснюють перерозподіл коштів, що тимчасово вивільняються у процесі кругообігу капіталу у юридичних і фізичних осіб на користь позичальників, якими є ті ж юридичні та фізичні особи, що потребують позик.

Оплата за надані та отримані у позику кошти формується за ринковими принципами вільного ціноутворення, що визначаються під впливом фундаментальних чинників – попиту та пропозиції на ринку позикового капіталу. При цьому банки, як комерційні структури, отримують прибуток від посередницьких операцій у вигляді маржі у відсотках між кредитними та депозитними ставками. У результаті перерозподільних процесів відбувається вільне переміщення фінансового капіталу між секторами економіки, суб'єктами господарювання, населенням та надається поштовх капіталізації економіки на мікро-, мезо- та макрорівнях.

Безпосередньо депозитна функція передбачає залучення тимчасово вільного фінансового капіталу на умовах платності та строкості від клієнтів банку. Депозитна функція є важливою функцією банківської системи, оскільки від її ефективності залежить розмір надання можливих позик позичальникам, що тим самим визначає масштаби можливої капіталізації у регіональній соціально-економічній системі.

Кредитна функція банку передбачає активний пошук юридичних та фізичних осіб, у яких є потреба у додаткових залучених коштах. Кредитна функція є активною функцією банку, що приносить йому прибутки та забезпечує подальшу капіталізацію ресурсів регіональної соціально-економічної системи.

Для соціально-економічного розвитку регіону посередницька функція банків є важливою з позиції не лише надання можливостей капіталізації ресурсів, а й з позиції зменшення рівня ризику втрати капіталу для своїх власників. Гарантії, які надаються банками щодо отримання клієнтами своїх капіталів, знижують ризики та тим самим створюють підґрунтя соціальної захищеності у регіоні розміщення банківської установи.

Розрахунково-касова функція комерційних банків займає ліву частку операційного часу банківських працівників та на відміну від перерозподільних депозитної та кредитної функцій полягає у технічному забезпеченні проведення грошових розрахунків. Для регіональної економіки розрахунково-касова функція є важливою, оскільки, за своєю суттю, є соціально спрямованою. Погоджуємось з думкою Шиндер О.В., що соціальна функція банківських установ має проявлятися не лише в якісному наданні банківських послуг, а й у сприятливій соціальній стабільності населення, зокрема, власних працівників, розвитку малого і середнього бізнесу, природоохоронній діяльності, що матиме прямий вплив на соціально-економічний розвиток регіону розташування банківської установи [1].

Територіальна організація банківської системи в будь-якій країні визначається комплексом факторів, які на неї впливають. До таких факторів в першу чергу слід віднести демографічні, що визначають кількість банківських установ на певній території з метою забезпечення доступності надання банківських послуг населенню. Крім демографічних чинників, на територіальне розміщення і концентрацію банківських установ впливає рівень розвитку підприємництва у регіоні, оскільки потребами бізнесу і визначається спектр перерозподільних та розрахунково-касових послуг банківських установ, що поруч з іншими чинниками визначають рівень капіталізації регіональної економіки. Окрім наведених вище, територіальну організацію банківської системи визначають географічне розміщення регіону, близькість до кордону, купівельна спроможність населення та інші чинники, однак основними все ж є демографічні чинники та рівень розвитку підприємництва.

В результаті впливу наведених чинників, у регіонах України спостерігається нерівномірне розміщення банківських структур. Так, у високорозвинутих регіонах, великих промислових центрах спостерігається висока концентрація банківських установ, що зумовлює значну конкуренцію між ними. У слабо-розвинутих регіонах спостерігається протилежна ситуація, де ринок фінансових послуг більш монополізований і формується декількома банками.

Роль банківських структур у розвитку регіонів досить значна. І не стільки територіальна організація банківської системи, скільки територіальне розміщення головних офісів банків відіграє ключову

чову роль у капіталізації регіональних активів. При цьому у вигіршній ситуації щодо капіталізації перебувають регіони розміщення головних офісів банків, куди здійснюється відтік капіталу з інших регіонів. Така ситуація спричиняє регіональну асиметрію у рівнях капіталізації та підсилює ідею доцільності створення регіональних банківських структур. З врахуванням значної частки банків іноземної власності на території регіонів України актуальність створення регіональних банків для капіталізації активів регіонів держави зростає. Разом з тим цей момент є важливим з позиції виключно капіталізації активів банківських структур, тоді як капіталізації вільних коштів населення регіонів ця проблема не стосується, і для регіональних суб'єктів є важливою наявність відокремлених структурних підрозділів (філій та відділень) на території регіону розміщення.

Проблема концентрації капіталів банків в окремих регіонах, яка стримує розвиток інших територій, притаманна і закордонним країнам з високим рівнем розвитку. Для вирішення цих проблем уряди закордонних країн здійснили реструктуризацію банківської системи у сторону створення регіональних банків. Функціями таких банків у різних країнах світу є: акумулювання фінансових ресурсів для регіону, обслуговування місцевого населення, надання кредитів, залучення депозитів, обслуговування регіональних бюджетів, тобто сприяння соціально-економічному розвитку регіону.

Для капіталізації регіону важливість банківської системи зумовлена перш за все природою економічних законів, по-перше, з формуванням стартового капіталу та, по-друге, для забезпечення безперервності виробничого процесу.

Погоджуємось зі словами Пожара О.М., що шляхом банківського кредитування відбувається

перелив капіталу між галузями в межах економічної системи. Кінцевим результатом цього процесу є вирівнювання норми прибутку на вкладений капітал у різних галузях економіки та перелив фінансових ресурсів між окремими регіонами [5]. При цьому, за словами автора, згідно з принципом первинного забезпечення позики, банківський кредит повинен сприяти як розвитку виробництва у регіоні, так і підвищенню ефективності діяльності окремого господарського суб'єкта – позичальника.

Капіталізація економіки регіону з позиції можливостей фінансово-кредитних установ, зокрема банків, у значній мірі залежить від їх інвестиційної активності, а саме щодо проектів, спрямованих на реконструкцію реального сектору економіки регіонів. У цьому напрямі важливою є співпраця регіональних органів влади з банківськими структурами, розміщеними на території регіону, зокрема, шляхом розробки спільних програм розвитку регіону, реалізації інфраструктурних та соціальних проектів, об'єднання фінансових можливостей для вирішення нагальних регіональних проблем.

Банківські структури фінансову підтримку регіональних проектів можуть здійснювати шляхом:

- надання кредитів (в т. ч. пільгових) територіальним громадам, де реалізується проект;
- забезпечення співфінансування регіональних проектів;
- надання коштів на засадах благодійності, меценатства;
- організації створення і надання позики добровільному об'єднанню осіб для реалізації спільного інфраструктурного об'єкта тощо.

Крім того, банки можуть надавати консалтингові послуги юридичним та фізичним особам регіону з питань вигідних умов реалізації проектів та капіталізації їх активів.

Павленко Р.В. при дослідженні сучасних банківських продуктів доводить важливість пропозиції адекватних, економічно-обґрунтованих та нових вигідних банківських продуктів, адаптованих під специфіку економіки регіонів, що дозволить створити більш сприятливі умови для співпраці з клієнтами. При цьому автор наголошує на необхідності використання індивідуального підходу до кожного регіону при концептуальній розробці банківського продукту, використовуючи потенціальні можливості та враховуючи перспективні напрями розвитку регіону.

Як висновок, автор доводить доцільність зосередження уваги на потребах економічно малоактивних регіонах [6].

На нашу думку, банкам основний акцент слід робити на підтримці малого та середнього бізнесу у мало-розвинених регіонах. Такий підхід дозволить реалізувати соціальну роль банків у регіонах, тим самим забезпечуючи ефективну капіталізацію регіону.

За словами Шиндер О.В., для того щоб малий та серед-

Рис. 1. Схема ролі банківських установ у капіталізації економіки регіонів

ній бізнес зміг виконувати свої соціально-економічні функції, удосконалювати діяльність, сприяти розвитку технологічного та інноваційного процесів, треба його фінансувати. Банки, діючи на конкретних територіях, підтримують малий та середній бізнес шляхом створення спеціальних кредитних програм, у процесі розвитку яких сформувалась ціла галузь фінансових послуг для малих підприємців, зокрема мікрокредитування. Специфічними рисами цієї програми стали підвищення рівня життя; поширення виключно індивідуального кредитування; формування цільової аудиторії клієнтів, які вже мають власний успішний бізнес і прагнуть його розвивати, а не потребують стартового капіталу. Тому, за словами автора, необхідно приділяти більше уваги питанням надання мікрокредитів для започаткування нової справи, що, на нашу думку, можливо при підтримці держави.

Ми поділяємо таку позицію і вважаємо, що підтримка малого та середнього бізнесу банківськими структурами є одним із основних завдань, що стоять на сучасному етапі розвитку регіонів країни. Більше того, відтермінування з вирішенням цього актуального питання спричиняє сповільнення процесів капіталізації у регіонах України і, як наслідок, подальший економічний спад.

Таким чином, нами доведена значна економічна та соціальна роль банківських установ у розвитку та капіталізації активів регіонів. Концептуальна схема ролі банківських установ у капіталізації економіки регіонів подана на рис. 1.

Таким чином, подана схема систематизує важливу соціальну та економічну роль банків у капіталізації регіону як соціально-економічної системи. Однак банківська сфера сьогодні наштовхнулася на сукупність проблем різної природи. За даними НБУ, у 2015 р. в регіонах України працює 132 банки (без урахування тих, в які введена тимчасова адміністрація), з них 40 – з іноземним капіталом. В рамках процесу очищення банківської системи в 2014–2015 рр. правління НБУ визнало 48 банків неплатоспроможними (з них у 2015 р. – 15). За цей же період прийнято рішення про ліквідацію 36 банків (з них в 2015 р. – 17) [7].

До основних проблем фінансово-кредитних установ в першу чергу слід віднести валютні коливання, що відбуваються на регіональних фінансових ринках (рис. 2).

Дані рис. 2 свідчать про значне знецінення національної грошової одиниці у 2000, 2009, 2014 та 2015 рр. При цьому 2015 р. став найбільш кризовим, що зумовлене низкою проблем різного характеру, і в першу чергу військовими діями на сході країни. Відносно стабільний період для курсу гривні припадає на 2000–2008 рр., коли за долар США українці

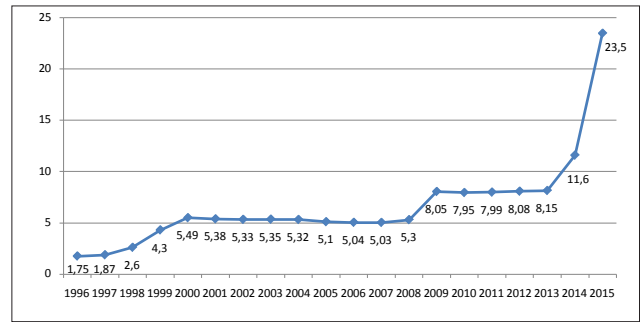

Рис. 2. Зміна курсу гривні по відношенню до долара США за 1996–2015 рр.

сплачували біля 5 грн. Таким чином, дані свідчать про тенденцію до здешевлення національної грошової одиниці. Це, в свою чергу, є результатом низької капіталізації економіки регіонів України.

Науковці та практики пов'язують знецінення національної грошової одиниці від кредитів МВФ. Так, за дослідженнями Ігнатової О.М. та Григораш Т.С., значний вплив на вартість національної грошової одиниці в Україні мають кредити МВФ. На кожному етапі кредитування курс долара по відношенню до гривні підвищувався, а національна грошова одиниця України здешевлювалась. У період з 2002 до 2007 р. кредитів від МВФ Україна не отримувала, саме тоді вартість гривні залишалась відносно стабільною і трималась майже на одному рівні. Але попри те, що кредитування має негативний вплив на вартість гривні, Україна поки що не може відмовитись від позик у МВФ, адже в бюджеті бракує коштів для проведення реформ, які необхідні для покращення стану економіки України [8].

Ми погоджуємось з думкою науковців, що кредити, отримані від МВФ, повинні використовуватись лише за їх цільовим призначенням, а грошові кошти вкладатися у розвиток реального сектору економіки, адже лише такі дії сприятимуть капіталізації економіки регіонів країни.

Висновки. Отже, роль банківських установ у капіталізації економіки регіонів досить велика, а саме вона тісно залежить від економічних та соціальних важелів. Банки виконують одну з визначальних ролей у реалізації функцій капіталізації регіону, будучи основним каналом передачі капіталу від власників до інвесторів, забезпечуючи збалансованість між попитом та пропозицією грошових активів.

Тому подальші дослідження вимагають пошуку дієвих шляхів вирішення проблем банківського сектору як важливої інституції забезпечення ефективної капіталізації економіки регіону.

Список літератури:

- Гриньова В.М., Колодізев О.М. Роль банків в економічному розвитку регіонів / В.М. Гриньова, О.М. Колодізев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2386/1/16.pdf>.
- Шиндер О.В. Соціальна роль банків у розвитку регіонів / О.В. Шиндер // Економіка та держава. – 2010. – № 4. – С. 97–99.
- Карасьова З.М., Шахова О.О. Регіональні аспекти розвитку банківської системи України на прикладі Харківської області / З.М. Карасьова, О.О. Шахова // Бізнес Інформ. – 2012. – № 7. – С. 138.
- Качук В. Банківська система Харківської області – важлива складова економічного потенціалу регіону / В. Качук // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 1. – С. 2–9.
- Пожар О.М. Роль кредитної політики банків в умовах становлення та розвитку ринкових відносин / О.М. Пожар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1188/3/Pojar.pdf>.
- Павленко Р.В. Сучасні банківські продукти як чинники соціально-економічного розвитку України / Р.В. Павленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zbirnik.bukuniver.edu.ua/issue_articles/15_2.pdf.
- Українські банки підкосило, тепер на систему чекає реформа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.segodnya.ua/economics/finance/ukrainiske-banki-podkosilo-teper-sistemuzhdet-reforma-616447.html>.
- Ігнатова О.М., Григораш Т.С. Статистичний аналіз впливу надходжень кредитних ресурсів від МВФ на коливання курсу національної грошової одиниці в Україні / О.М. Ігнатова, Т.С. Григораш // Молодий вчений. – 2015. – № 1(16). – С. 96–99.

Чапюк Е. П.
ПАТ «КБ «ПриватБанк»

ОЦЕНКА РОЛИ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В КАПИТАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА

Резюме

Исследовано влияние банковского сектора в региональную экономику. Систематизированы функции банковской системы, реализация которых позволит определить ее влияние на региональную экономику. Доказана значительная экономическая и социальная роль банковских учреждений в развитии и капитализации активов регионов.

Ключевые слова: банковский сектор, капитализация, региональная экономика.

Chapiuk O. P.
PUBLIC JOINT STOCK COMPANY COMMERCIAL BANK "PrivatBank"

ESTIMATION OF ROLE OF CAPITALIZATION OF THE BANKING SECTOR IN THE REGIONAL ECONOMY

Summary

The influence of the banking sector in the regional economy is investigated . Functions of the banking system, the implementation of which will determine its impact on the regional economy are systematized . Significant economic and social role of banking institutions in the development and capitalization of assets of regions is proven.

Keywords: a banking sector, capitalization, regional economy.